

Den symbiotiska katekesen – 12 strategiska förhållningssätt för fred och hållbarhet

Att välja handlingssätt med tanke på fred och hållbarhet

När jag 1982 började det kunskapsprojekt som resulterade i Trenätsteorin och symbiotiken skedde detta utifrån det som den gången oroade mina elever: USAs och Sovjets utplacering av en ny generation kärnvapenmissiler. Den gången bottnade hotet i det kalla kriget mellan två supermakter och min teoretiska utgångspunkt var det diffusa begreppet fredsfostran. Idag är hoten mer konkreta och näraliggande: väderkatastrofer till följd av stigande global medeltemperatur, terrorism, näthat och stressjukdomar. På UNESCOs hemsida kan man läsa om *Education for Sustainable Development* (ESD) och under rubriken *Global Action Programme on ESD*: "to reorient education and learning so that everyone has the opportunity to acquire the knowledge, skills, values and attitudes that empower them to contribute to sustainable development – and make a difference". Det gäller nu att gå från stolta paroller till handling och då är den symbiotiska katekesen en adekvat verktygslåda.

UNESCO talar om att ESD ska ge alla möjlighet att göra skillnad, och det gör vi genom våra val och handlingar, dvs. som reflekterande praktiker. Utifrån vår kunskap identifierar vi vad som är viktigt, vilka värden vi vill försöka förverkliga och tänker sedan ut strategier för att åstadkomma detta. Symbiotikens övergripande värden och mål är fred och hållbarhet och den symbiotiska katekesen erbjuder den som vill verka för fred och hållbarhet tolv strategiska förhållningssätt. Fred är inte bara frånvaron av krig, utan jämviktstillstånd även på lägre nivåer, som hälsa, trygghet, arbetsro. Namnet symbiotiken är skapad utifrån sym+bio+etik, dvs. en etik som syftar till sam-levande. Ordet katekes betyder undervisning; i Luthers katekes undervisas om tio budord med motiveringen att de är givna av (judarnas och de kristnas) Gud; den symbiotiska katekesen vädjar till förnuftet hos människor som vill ta ansvar för fred och hållbarhet.

Symbiotiken bygger på syntesen av tre sätt att beskriva verkligheten: den generella systemteorin, som beskriver liv och levande; informationsteori som handlar om hur skillnader gör skillnad; kaosteori som beskriver tillvarons oförutsägbarhet. Den symbiotiska katekesens tolv strategiska förhållningssätt motiveras alltså utifrån en modern vetenskaplig grund, men de utgör inga nyheter, tvärtom handlar de om gammal, allmänmänsklig visdom och återspeglas i redan existerande ord och begrepp.

1. Saklighet

Vi får dagligen exempel på hur ovilja till saklighet hotar fred och hållbarhet, de finns på hatsajterna och i staters propaganda och avsiktliga desinformation i syfte att skapa osäkerhet och splittring, men också i forskningsfusk och förledande reklam. Saklighet handlar inte om att alltid tala sanning, ty detta kan vara problematiskt. Däremot finns skäl att uppmärksamma barn och unga på vad de säger och hur de tänker, dvs. att ge dem ett vetenskapligt förhållningssätt i olika situationer.

2. Ödmjukhet

Tage Danielsson skrev "utan tvivel är man inte klok". Unga människor har av naturliga anledningar ofta skäl att vara osäkra, men kan också vara tvärsäkra i sin övertygelse. Ur perspektivet fred och hållbarhet finns det skäl att träna dem i ett annat vetenskapligt förhållningssätt, nämligen att acceptera att utsätta sitt tänkande för kritisk granskning.

3. Vidsynthet

Varje människas tänkande begränsas av hennes egen specifika horisont, av hennes unika livserfarenheter. Global fred och hållbarhet förutsätter att vi förmår inse att världen fortsätter bortom horisonten och att vi förmår acceptera att den därför kan se annorlunda ut för andra människor. Den aktuella flyktingsituationen ger både barn och vuxna rika tillfällen att träna på detta.

4. Omtänksamhet

Ett sätt att måna om fred och hållbarhet är att se till det lilla för att se hur man där kan göra skillnad.

5. O/lydnad

Både barn och unga möter en flod av råd, uppmaningar och inviter och det gäller då att utifrån tanken på fred och hållbarhet kunna säga "NEJ, det vill jag inte!" eller "JA, jag ställer upp!"

6. Måttfullhet

Vi lever i en värld av överflöd med kroppar som är programmerade att överleva svält och umbäranden. För vår egen hälsas skull måste vi sätta gränser.

7. Förnöjsamhet

Vi lever i ett markandsekoniskt konsumtionssamhälle som uppmuntrar oss att konsumera så mycket som möjligt. Men den livsstilen innebär att vi lever över våra tillgångar, kanske inte över våra personliga, men de globala. Vi måste lära oss att inse hur lite vi faktiskt klarar oss med.

8. Generositet

Världens tillgångar är väldigt ojämnt fördelade, inte bara globalt utan också lokalt och på en enskild skola. Ojämlighet innebär hot mot fred och hållbarhet, så generositet gagnar båda parter.

9. Omsorgsfullhet

"Liten tuva stjalper ofta lass" handlar om betydelsen av omsorgsfullhet, att inte genom slarv eller nonchalans ställa till med onödiga problem. Att vara omsorgsfull är därför en strategi för fred och hållbarhet.

10. Tålamod

Den tekniska utvecklingen har gjort allt högre hastigheter möjliga. Men att allt kan göras snabbare innebär hot mot allt sådant som måste få ske i sin egen takt. Livet måste få ta tid, och både barn och vuxna måste inse och acceptera detta för sin egen och andras skull; det handlar om fred och hållbarhet.

11. Självdisciplin

Det är lätt att låta sina känslor styra ens handlande, men ibland kan detta hota fred och hållbarhet. Den som vill verka för fred och hållbarhet har skäl att behärska sig och tänka efter.

12. Mod

Att verka för fred och hållbarhet kan innebära att man hamnar i konflikter med andra. Att då inte ge vika kan kräva mod i både tal och handling; detta gäller t.ex. på skolgården likaväl som på Internet.

+++++

Den symbiotiska katekesen vilar på en syntes – Trenätsteorin – av natur- och samhällsvetenskap: system-, informations- och kaosteori samt begreppen *tyst kunskap*, *reflekterande praktiker* och *teori-i-användning*. Se <https://3nt.se>, Bok: *Att tänka för fred och hållbarhet. Om Trenätsteorin, en holistisk samhällsteori och symbiotiken, en ekologisk ideologi*